

SECRETARIA GENERALIS
SYNODI

«Eixampla la teva tenda» (Is 54,2)

Document de treball per a l'Etapa Continental

Ciutat del Vaticà, 24 d'octubre de 2022

Introducció

1. L'experiència del procés sinodal

- 1.1 «Els fruits, les llavors i les males herbes de la sinodalitat»
- 1.2 La dignitat baptismal comuna

2. A l'escolta de les Escripures

3. Cap a una Església sinodal missionera

- 3.1 Una escolta que esdevé acolliment
- 3.2 Germanes i germans per a la missió
- 3.3 Comunió, participació i corresponsabilitat
- 3.4 La sinodalitat pren forma
- 3.5 Vida sinodal i litúrgia

4. Els propers passos

- 4.1 Un camí de conversió i reforma
- 4.2 Metodologia per a l'Etapa Continental

Introducció

1. El Sínode va endavant: podem afirmar-ho amb entusiasme un any després de la seva obertura. Durant aquesta primera part de la fase consultiva, milions de persones d'arreu del món s'han implicat en les activitats del Sínode: qui participant en els encontres a nivell local, qui col·laborant en l'animació i la coordinació de les activitats a diferents nivells, qui oferint el suport de la seva pregària. *«Expressem també el nostre agraïment a les religioses de vida contemplativa, que han acompanyat el seu poble amb la pregària i continuen pregant pels fruits del Sínode»* (CE Perú). Totes aquestes persones que han participat són les autèntiques protagonistes del Sínode!

2. S'han posat en moviment impulsades pel desig d'ajudar a trobar la resposta a l'interrogant de fons que guia tot el procés: *«Com es realitza avui, a diversos nivells (des del local a l'universal) aquest "caminar junts" que permet a l'Església anunciar l'Evangelí, d'acord amb la missió que li va ser confiada; i quins passos ens convida a fer l'Esperit per créixer com a Església sinodal?»* (Document Preparatori, n. 2).

3. Al llarg del camí han experimentat l'alegria de trobar-se com a germans i germanes en Crist, compartint allò que l'escolta de la Paraula feia ressonar en ells i preguntant-se sobre el futur de l'Església a partir dels estímuls del Document Preparatori (DP). Aquest hi ha nodrit el desig d'una Església cada vegada més sinodal: la sinodalitat per a ells ha deixat de ser un concepte abstracte i ha pres el rostre d'una experiència concreta; n'han tastat el gust i volen continuar fent-ho: *«A través d'aquest procés hem descobert que la sinodalitat és una manera de ser Església; més ben dit, la manera". "L'Esperit Sant ens està demanant ser més sinodals"»* (CE Anglaterra i Gal·les).

4. La seva experiència s'ha traduït en paraula, en les aportacions que les diferents comunitats i grups han enviat a les diòcesis, que les han sintetitzades i les han transmès a les Conferències Episcopals. Per la seva part, a partir de l'esquema que recull el DP, han redactat una síntesi que s'ha enviat a la Secretaria General del Sínode.

5. A nivell global, la participació ha estat superior a tota expectativa. En conjunt, a la Secretaria del Sínode han arribat les síntesis de 112 de les 114 Conferències Episcopals i de totes les 15 Esglésies orientals catòliques, a les quals s'hi

afegeixen les reflexions de 17 dels 23 Dicasteris de la Cúria Romana, a més de les dels superiors religiosos (USG/UISG), dels instituts de vida consagrada i societats de vida apostòlica, d'associacions i moviments de fidels laics. A més, han arribat més d'un miler d'aportacions individuals i de grups, i les idees recollides a través de les xarxes socials gràcies a la iniciativa del "Sínode digital". Aquests materials s'han repartit a un grup d'experts: homes i dones, bisbes, sacerdots, consagrades i consagrats, laics i laiques, vinguts de tots els continents i amb competències en disciplines molt diverses. Després de llegir-los, aquests experts s'han reunit durant gairebé dues setmanes juntament amb el grup de redacció, format pel Relator General, el Secretari General del Sínode, els Subsecretaris i alguns oficials de la Secretaria del Sínode, més els membres de la Comissió de coordinació, als que finalment s'hi han afegit els membres del Consell. Junts han treballat en un clima de pregària i discerniment per compartir els fruits de la seva lectura de cara a la redacció d'aquest Document per a l'Etapa Continental (DEC).

6. Les citacions que el puntegen intenten donar una idea de la riquesa dels materials rebuts, deixant ressonar la veu del Poble de Déu de totes les parts del món. No s'han d'interpretar com un recolzament a les posicions d'una determinada àrea del globus, ni com una simple representació de la varietat geogràfica, encara que s'hagi intentat d'assegurar un cert equilibri en termes de procedència de les fonts. Més aviat, aquestes citacions han estat escollides perquè expressen d'una manera especialment potent, feliç o precisa una manera de sentir que recorre moltes síntesis. Tot i això, és evident que cap document podria condensar la profunditat de la fe, la vitalitat de l'esperança i l'energia de la caritat que sobreixen de les aportacions rebudes. Al seu darrere s'entreveu la força i la riquesa de l'experiència que han fet les diverses Esglésies, posant-se en camí i obrint-se a la diversitat de les veus que han pres la paraula. Permetre aquest encontre i aquest diàleg és el sentit del procés sinodal, la finalitat del qual no és produir documents, sinó obrir horitzons d'esperança per al compliment de la missió de l'Església.

7. És dins d'aquest camí, que està lluny d'estar conclòs, on se situa aquest DEC i troba el seu sentit. En vista de l'Etapa Continental del procés sinodal, recull al voltant d'alguns nuclis les esperances i les preocupacions del Poble de Déu escampat per tota la terra. D'aquesta manera ofereix a les Esglésies locals l'oportunitat d'escoltar les veus de les altres, de cara a les Assemblees Continentals del 2023, que tindran la tasca d'elaborar una llista de prioritats, sobre les quals farà el

seu discerniment la Primera Sessió de la XVI Assemblea General Ordinària del Sínode dels Bisbes, que tindrà lloc del 4 al 29 d'octubre de 2023.

8. Aclarir la seva funció també ens permet centrar-nos en allò que no és el DEC: no es tracta d'un document conclusiu, perquè el procés és ben lluny d'estar acabat; no és un document del Magisteri de l'Església, ni l'informe d'una recerca sociològica; no ofereix la formulació d'indicacions operatives, ni metes i objectius, ni l'elaboració completa d'una visió teològica, encara que està carregat del tresor exquisidament teològic que conté l'exposició de l'experiència d'escolta de la veu de l'Esperit del Poble de Déu, permetent fer emergir el seu *sensus fidei*. Però sí que es tracta d'un document teològic en el sentit que està orientat al servei de la missió de l'Església: anunciar Crist mort i ressuscitat per a la salvació del món.

9. Per evitar malentesos en la seva lectura, és fonamental tenir present la naturalesa peculiar del DEC, així com la seva estructura. El Document s'obre amb un capítol que ofereix no una simple crònica, sinó una narració a la llum de la fe de l'experiència de la sinodalitat viscuda fins ara, amb la consulta del Poble de Déu en les Esglésies locals i el discerniment dels Pastors en les Conferències Episcopals: en dibuixa un perfil, presenta les dificultats trobades i els fruits recollits més significatius, identificant els pilars del que constitueix una autèntica experiència col·lectiva de la fe cristiana. D'aquesta manera no dona una definició de sinodalitat en sentit estricte –per aquest motiu és possible fer referència al DP o als materials indicats a la pàgina web del Sínode (www.synod.va)–, sinó que expressa el sentit compartit de l'experiència de sinodalitat viscuda pels qui hi han participat. D'aquí en sorgeix una profunda reapropiació de la dignitat de tots els batejats, autèntic pilar d'una Església sinodal i fonament teològic d'aquella unitat capaç de resistir l'empenta cap a l'homogeneïtzació per continuar valorant la diversitat de vocacions i carismes que l'Esperit vessa amb abundància imprevisible sobre els fidels.

10. El segon capítol presenta una icona bíblica –la imatge de la tenda amb què s'obre capítol 54 del llibre d'Isaïes–, que ofereix una clau per a una interpretació dels continguts del DEC a la llum de la Paraula, situant-los en l'arc d'una promesa de Déu que esdevé una vocació per al seu Poble i la seva Església: «*Eixampla la teva tenda!*».

11. Aquesta tenda és un espai de *comunió*, un lloc de *participació* i una base per a la *missió*: correspon al tercer capítol articular les paraules clau del procés sinodal amb els fruits de l'escolta del Poble de Déu. Ho fa reunint-los al voltant de cinc tensions generatives que s'entrellacen les unes amb les altres:

- 1) l'escolta com a obertura a l'acollida a partir d'un desig d'inclusió radical –que ningú no quedi exclòs!–, s'ha d'entendre en una perspectiva de comunió amb les germanes i els germans i amb el Pare comú. L'escolta apareix aquí no com una acció instrumental, sinó com l'assumpció de l'actitud de fons d'un Déu que escolta el seu poble, i el seguiment d'un Senyor que els Evangelis ens presenten constantment escoltant les persones que es troba pels carrers de la Terra Santa; en aquest sentit, l'escolta ja és missió i anunci;
- 2) l'empenta a sortir cap a la missió. Es tracta d'una missió que els catòlics reconeixen que han de dur a terme amb els germans i les germanes d'altres confessions i en diàleg amb els creients d'altres religions, transformant les accions humanes de cura en experiències autènticament espirituals que anuncien el rostre d'un Déu que té cura fins a donar la seva vida perquè nosaltres la tinguem en abundància;
- 3) el compromís de dur endavant la missió exigeix assumir un estil basat en la participació, que correspongui a l'assumpció completa de la corresponsabilitat de tots els batejats per a l'única missió de l'Església que deriva de la comuna dignitat baptismal;
- 4) la construcció de possibilitats concretes de viure comunió, participació i missió mitjançant estructures i institucions habitades per persones adequadament formades i sostingudes per una espiritualitat viva;
- 5) la litúrgia, sobretot l'eucarística, font i cim de la vida cristiana, que reuneix la comunitat, fent tangible la comunió, permet l'exercici de la participació i nodreix amb la Paraula i els sagraments l'impuls cap a la missió.

12. Finalment, el quart capítol fa una mirada cap al futur recurrent a dos registres, tots dos imprescindibles per avançar en el camí: l'espiritual que contempla l'horitzó de la conversió missionera sinodal, i el de la metodologia per als propers passos de l'Etapa Continental.

13. El DEC només serà comprensible i útil si es llegeix amb els ulls del deixeble, que el reconeix com el testimoni d'un itinerari de conversió cap a una Església sinodal que aprèn de l'escolta com renovar la seva missió evangelitzadora a la llum dels signes dels temps, per continuar oferint a la humanitat una manera de ser i de viure en la qual tothom es pugui sentir inclòs i protagonista. En aquest camí, la Paraula de Déu és una làmpada per als nostres passos, que ofereix la llum amb la qual rellegir, interpretar i expressar l'experiència que s'ha viscut.

14. Junts preguem:

Senyor, tu has reunit tot el teu poble en Sínode.

*Et donem gràcies per l'alegria experimentada
pels que han decidit de posar-se en camí
en l'escolta de Déu i dels seus germans i germanes durant aquest
any, amb una actitud d'acollida, humilitat, hospitalitat i fraterni-
tat.*

Ajuda'ns a entrar en aquestes pàgines com en "terra santa".

Vine Esperit Sant: sigues tu la guia del nostre caminar junts!

1. L'experiència del procés sinodal

15. Les síntesis enviades per les Esglésies d'arreu del món donen veu a les alegries, les esperances, els sofriments i les ferides dels deixebles de Crist. En les seves paraules sentim ressonar allò que porta al cor la humanitat sencera. Expressen el desig d'una Església que camina amb Crist sota el guiatge de l'Esperit per complir la seva missió d'evangelització. *«L'experiència "sinodal" en curs ha despertat en els fidels laics la idea, i el desig, d'implicar-se en la vida de l'Església, en el seu compromís en el món contemporani i en la seva acció pastoral sobre el terreny»* (CE Canadà).

1.1 «Els fruits, les llavors i les males herbes de la sinodalitat»

16. La primera etapa del procés sinodal ha produït fruits abundants, llavors noves que prometen un nou creixement i, sobretot, ha suscitat una experiència d'alegria en una etapa complicada: *«El que emergeix de l'examen dels fruits, de les llavors i de les males herbes de la sinodalitat són veus de gran amor per l'Església, veus que somien una Església capaç d'un testimoni creïble, una Església que sàpiga ser una Família de Déu inclusiva, oberta i acollidora»* (CE Zimbabwe). Haití dona veu a molts: *«malgrat que siguin continus els casos de segrest i de violència, les síntesis diocesanes expressen l'alegria dels qui han pogut participar activament en aquesta primera fase del Sínode»* (CE Haití). El que s'ha viscut en aquesta primera fase és una alegria que molts han demanat estendre i compartir amb altres. La diòcesi d'Ebibeyín (Guinea Equatorial) se'n fa ressò: *«Aquesta experiència sinodal ha estat una de les més gratificants que molts han pogut viure en la seva vida cristiana. Des del primer moment en què van començar els treballs del Sínode fins al punt on ens trobem ara, hi ha un gran entusiasme entre el Poble de Déu»*. Entre els fruits de l'experiència sinodal, diverses síntesis destaquen l'enfortiment del sentiment de pertinença a l'Església i la presa de consciència a nivell pràctic que l'Església no són només sacerdots i bisbes: *«Comparant la pregunta fonamental: "Com es fa avui aquest camí junts en la teva Església particular?" s'ha observat que les persones han pogut adonar-se de la veritable naturalesa de l'Església i, sota aquesta llum, han estat en condicions de veure la situació de la seva Església particular»* (CE Bangladesh).

17. El mètode de la conversa espiritual ha rebut una apreciació generalitzada, perquè ha permès a molts mirar amb honestat la realitat de la vida de l'Església i anomenar pel seu nom les llums i les ombres. Aquesta valoració fidel ha donat de seguida fruits missioners: *«Es constata una forta mobilització del Poble de Déu, l'alegria de retrobar-se, de caminar junts i de parlar lliurement. Alguns cristians que s'havien sentit ferits i s'havien allunyat de l'Església han tornat amb motiu d'aquesta fase de consulta»* (CE República Centreafricana). Molts han subratllat que ha estat la primera vegada que l'Església ha demanat la seva opinió i desitgen continuar aquest camí: *«Les reunions en l'esperit del mètode sinodal, on tots els membres de la parròquia o de la comunitat poden expressar obertament i honestament la seva opinió, i també els encontres amb diferents grups exteriors a l'Església, haurien de continuar. Aquest tipus de cooperació hauria d'esdevenir una de les "lleis no escrites" de la cultura de l'Església, per afavorir l'acostament entre els membres de l'Església i els grups de la societat, creant així la disponibilitat de les persones per a un diàleg més profund»* (CE Letònia).

18. Amb tot, no han faltat dificultats, que les síntesis no amaguen. Algunes estan lligades a la coincidència de la fase de consulta amb la pandèmia, d'altres deriven de la dificultat de comprendre què significa sinodalitat, de la necessitat d'un major esforç de traducció i inculturació dels materials, de la manca d'organització de cites sinodals en alguns contextos locals o de les resistències davant la proposta. No falten expressions de refús molt clar: *«No em fio del Sínode. Penso que s'ha convocat per introduir més canvis en els ensenyaments de Crist i infligir altres ferides a la seva Església»* (observació individual del Regne Unit). S'ha expressat molt sovint la por que l'èmfasi en la sinodalitat pugui impulsar l'adopció, dins de l'Església, de mecanismes i procediments centrats en el principi de la majoria de tipus democràtic. Entre les dificultats, també s'ha assenyalat l'escepticisme sobre l'eficàcia o intenció reals del procés sinodal: *«Alguns han expressat dubtes sobre el resultat del procés sinodal a causa de la percepció de l'Església com una institució rígida que no vol canviar i modernitzar-se, o bé a causa de la sospita que el resultat del Sínode ja estigui predeterminat»* (CE Canadà).

19. Moltes síntesis esmenten les pors i les resistències per part del clergat, però també la passivitat dels laics, la seva por a expressar-se lliurement i la dificultat d'articular el paper dels pastors amb la dinàmica sinodal: *«En aquest procés*

hi ha hagut també resistències, manca de participació, comunitats que no s'hi han implicat. Això en part és degut a la novetat del repte, atès que moltes comunitats no estan acostumades a aquesta manera de viure l'Església. Però també es deu al fet que alguns responsables i pastors no han assumit el paper d'animació i guiatge que els corresponia. Diverses síntesis diocesanes lamenten la manca o la dèbil implicació dels sacerdots» (CE Xile). En molts casos, el procés sinodal i els materials rebuts revelen que hi ha una percepció generalitzada d'una separació entre els preveres i la resta del Poble de Déu: «Les consultes a les diòcesis i a nivell nacional han mostrat que la relació entre els sacerdots i els fidels en molts llocs és difícil. D'una banda, es critica la distància que es percep entre clergat i laics, de l'altra, en alguns llocs, fins i tot els sacerdots són viscuts com un obstacle per a una comunitat fecunda. Al mateix temps, s'anomenen els reptes que viuen els sacerdots: la disminució del seu nombre i del dels voluntaris els condueix a l'esgotament; a més, els sacerdots no sempre se senten escoltats, alguns veuen qüestionat el seu ministeri. Què fa un bon sacerdot? Com la vida parroquial pot ser una experiència enriquidora per a tots els que hi són implicats? Per què cada vegada hi ha menys homes que senten la vocació? Aquestes qüestions han de ser discutides» (CE Àustria).

20. L'escàndol dels abusos comesos per membres del clergat o per persones que exercien un encàrrec eclesial constitueix un obstacle especialment rellevant en el camí a recórrer junts: en primer lloc i sobretot els abusos a menors i persones vulnerables, però també els d'altre gènere (espirituals, sexuals, econòmics, d'autoritat, de consciència). Es tracta d'una ferida oberta, que continua provocant dolor a les víctimes i als qui els han sofert, a les seves famílies i les seves comunitats: «S'ha fet contínua referència a l'impacte de la crisi dels abusos sexuals del clergat. [...] Per a molts, les conseqüències són encara un tema espinós i sense resoldre. S'ha advertit la forta urgència a reconèixer l'horror i el mal causat, i multiplicar els esforços per protegir les persones vulnerables, reparar el dany perpetrat a l'autoritat moral de l'Església i reconstruir la confiança. Algunes diòcesis han referit que els participants desitjaven que aquestes reconeguessin i fessin esmena pels abusos del passat» (CE Austràlia). Una reflexió acurada i dolorosa sobre el llegat dels abusos ha portat molts grups sinodals a demanar un canvi cultural a l'Església, en vista d'una major transparència, responsabilitat i corresponsabilitat.

21. Finalment, en massa països el procés sinodal s'ha entrecruat amb les guerres que ensangonen el nostre món, *«deixant via lliure a fanatismes de tota mena i a persecucions, fins i tot massacres. S'han observat formes d'incitació sectària i ètnica que han degenerat en conflictes armats i polítics sovint sagnants»* (Església maronita). Són especialment doloroses aquelles situacions en què els cristians, inclosos catòlics, viuen en països en guerra entre ells. Fins i tot en aquestes situacions de fragilitat, que fan més intens l'encontre amb el Senyor crucificat i ressuscitat, les comunitats cristianes han sabut respondre a la invitació que se'ls adreçava a construir experiències de sinodalitat i a reflexionar sobre què significa caminar junts, i han expressat el desig de continuar fent-ho: *«En relació a la tragèdia del genocidi contra els tutsis que tant ha dividit el poble ruandès, s'hauria d'aprofundir millor el tema de la comunió de cara a una autèntica guarició de la memòria col·lectiva. Aquest Sínode ens ha permès comprendre millor que la pastoral de la unitat i de la reconciliació ha de continuar sent una prioritat»* (CE Rwanda).

1.2 La dignitat baptismal comuna

22. Les pràctiques de sinodalitat viscuda han constituït *«un moment crucial i preciós per adonar-se de com tots nosaltres, a través del Baptisme, compartim la dignitat i la vocació comuna de participar en la vida de l'Església»* (CE Etiòpia). Aquesta referència fundant al Baptisme –en termes no abstractes, sinó com una identitat percebuda efectivament– posa de manifest immediatament el lligam entre la forma sinodal de l'Església i la possibilitat de dur a terme la seva missió: *«Hi ha hagut una consciència creixent de la importància que els que han rebut la gràcia del Baptisme caminin junts, compartint i discernint allò a què els crida la veu de l'Esperit. Hi ha hagut una profunda presa de consciència del fet que en una Església sinodal caminar junts és la manera d'esdevenir una Església missionera»* (CE Japó). Moltes Esglésies locals que es troben en contextos en què hi ha la presència de nombroses confessions cristianes subratllen la dignitat baptismal comuna de tots els cristians i la missió comuna al servei de l'Evangelí: un procés sinodal no està complet sense trobar-se amb les germanes i els germans d'altres confessions, compartir i dialogar amb ells i comprometre's en accions comunes. Les síntesis expressen el desig d'un diàleg ecumènic més profund i la necessitat de formació en aquest sentit.

23. Les síntesis presenten el procés sinodal com una experiència de novetat i frescor: *«El Poble de Déu ha subratllat el caràcter excepcional de l'experiència d'expressar-se lliurement en moments d'encontre preparats especialment, sense restriccions d'agenda i amb una atenció específica a seguir la inspiració de l'Esperit Sant. Les persones han assenyalat com era la primera vegada que se'ls havia demanat parlar tot i freqüentar l'Església durant dècades»* (CE Pakistan). Una altra imatge fa referència a una experiència d'alliberament i de vida nova: la closca de l'ou que es trenca per deixar que una nova vida desplegui les ales.

24. En altres llocs sorgeixen expressions que més aviat evocuen la idea d'un allunyament entre els membres de la mateixa família i d'un retorn desitjat, el final d'una pèrdua col·lectiva de la pròpia identitat d'Església sinodal. A partir d'una imatge bíblica, es podria dir que el procés sinodal ha assenyalat els primers passos del retorn d'un exili, les conseqüències del qual afecten a tot el Poble de Déu: si l'Església no és sinodal, ningú no pot sentir-se realment a casa.

2. A l'escolta de les Escriptures

25. És a un poble que viu l'experiència de l'exili a qui el profeta adreça unes paraules que avui ens ajuden a centrar-nos en allò a què ens crida el Senyor a través de l'experiència d'una sinodalitat viscuda: «*Eixampla la tenda, que s'estenguin els teus envelats. Allarga les cordes i reforça les piquetes*» (Is 54,2).

26. La paraula del profeta recorda al poble a l'exili l'experiència de l'èxode i de la travessia del desert, quan vivien en tendes, i anuncia la promesa del retorn a la terra, signe d'alegria i d'esperança. Per preparar-se, és necessari eixamplar la tenda, actuant sobre els tres elements de la seva estructura. Els primers són les veles, que protegeixen del sol, del vent i de la pluja, dibuixant un espai de vida i de convivència. Cal estendre-les, perquè també puguin protegir els que encara es troben fora d'aquest espai, però que se senten cridats a entrar-hi. El segon element estructural de la tenda són les cordes, que mantenen juntes les veles. Han d'aconseguir l'equilibri entre la tensió necessària per evitar que la tenda s'afebleixi i la flexibilitat que amorteixi els moviments provocats pel vent. Per això, si la tenda s'eixampla, s'han d'estirar per mantenir la tensió adequada. Finalment, el tercer element són les piquetes, que subjecten l'estructura al terra i n'asseguren la solidesa, però resten capaces de moure's quan s'ha de plantar la tenda en un altre lloc.

27. Escoltades avui, aquestes paraules d'Isaïes ens conviden a imaginar l'Església com una tenda, més ben dit com la tenda de l'encontre, que acompanyava el poble durant el camí pel desert: està cridada, doncs, a fer-se més espaiosa, però també a desplaçar-se. En el seu centre hi ha el tabernacle, és a dir, la presència del Senyor. La subjecció de la tenda està assegurada per la robustesa de les seves piquetes, és a dir, els fonaments de la fe que no canvien, però poden ser desplaçats i plantats en terrenys sempre nous, de manera que la tenda pugui acompanyar el poble que camina en la història. Finalment, per no enfonsar-se, l'estructura de la tenda ha de mantenir en equilibri les diferents empentes i tensions a què està sotmesa: una metàfora que expressa la necessitat del discerniment. És així com moltes síntesis imaginem l'Església: un habitatge ampli, però no homogeni, capaç d'acollir tothom, però obert, que deixa entrar i sortir (cf. *Jn 10,9*), i en moviment cap a l'abraçada amb el Pare i amb tots els altres membres de la humanitat.

28. Fer més espaiosa la tenda requereix acollir els altres al seu interior, fent lloc a la seva diversitat. Comporta, doncs, la disponibilitat a morir a un mateix

per amor, retrobant-se en i a través de la relació amb Crist i amb el proïsme: *«Us ho dic amb tota veritat: si el gra de blat, quan cau a terra, no mor, queda sol; però si mor, dona molt de fruit»* (Jn 12,24). De l'acceptació d'aquesta mort depèn la fecunditat de l'Església, que no és, però, una anihilació, sinó una experiència de buidar-se per deixar-se omplir de Crist a través de l'Esperit Sant, i per tant un procés a través del qual rebem en do relacions més riques i lligams més profunds amb Déu i amb els altres. Aquesta és l'experiència de la gràcia i de la transfiguració. Per aquesta raó l'apòstol Pau recomana: *«Tingueu els mateixos sentiments que heu vist en Jesucrist: ell, que era de condició divina, no es volgué guardar gelosament la seva igualtat amb Déu, sinó que es va fer no-res»* (Fl 2,5-7). És amb aquesta condició que els membres de l'Església, cada un personalment i tots junts, esdevindran capaços de cooperar amb l'Esperit Sant en l'acompliment de la missió assignada per Jesucrist a la seva Església: és un acte litúrgic, eucarístic.

3. Cap a una Església sinodal missionera

29. La imatge bíblica de la tenda s'entrellaça amb altres que apareixen en nombroses síntesis: la de la família i la de la casa, com a lloc al qual les persones volen pertànyer i al qual volen retornar. «*L'Església-casa no té portes que es tanquen, sinó un perímetre que s'amplia contínuament*» (CE Itàlia). La dinàmica de la casa i de l'exili, de la pertinença i de l'exclusió es perceben en les síntesis com una tensió: «*Els qui se senten com a casa a l'Església senten la manca d'aquells que, en canvi, no se senten com a casa*» (CE Irlanda). A través d'aquestes veus, percebem «*el somni diví d'una Església global i sinodal que viu la unitat en la diversitat. Déu està preparant alguna cosa nova i nosaltres hem de cooperar-hi*» (USG/UISG).

30. Les aportacions rebudes són encoratjadores perquè eviten dues de les principals temptacions que es presenten a l'Església davant la diversitat i les tensions que aquesta genera. La primera és la de romandre atrapats en el conflicte: els horitzons s'estrenyen, es perd el sentit del conjunt i ens fragmentem en sub-identitats. És l'experiència de Babel i no la de la Pentecosta, que es pot reconèixer fàcilment en molts trets del nostre món. La segona és la de distanciar-se espiritualment i desinteressar-se de les tensions que hi ha en joc, seguint recurrent el propi camí sense implicar-se amb el qui és a prop en el camí. En canvi, «*la crida és a viure millor la tensió entre veritat i misericòrdia, com ha fet Jesús. [...] El somni és el d'una Església que visqui més plenament una paradoxa cristològica: proclamar amb valentia el seu ensenyament autèntic i al mateix temps oferir un testimoni d'inclusió i acceptació radical a través de l'acompanyament pastoral basat en el discerniment*» (CE Anglaterra i Gal·les).

31. La visió d'una Església capaç d'inclusió radical, de pertinença compartida i d'hospitalitat profunda segons els ensenyaments de Jesús és en el centre del procés sinodal: «*En comptes de comportar-nos com a custodis que intenten excloure els altres de la taula, hem de fer més per estar segurs que la gent sàpiga que tothom aquí pot trobar un lloc i una llar*» (observació d'un grup parroquial dels Estats Units d'Amèrica). Estem cridats a anar a tot arreu, sobretot fora dels territoris més familiars, «*sortint de la posició còmoda dels qui donen hospitalitat per deixar-nos acollir en l'existència d'aquells que són els nostres companys en el camí de la humanitat*» (CE Alemanya).

3.1 Una escolta que esdevé acolliment

32. En aquest itinerari, les Esglésies s'han adonat que el camí cap a una major inclusió –la tenda eixamplada– es realitza de manera gradual. Comença amb l'escolta i exigeix una conversió més àmplia i profunda de les actituds i de les estructures, així com nous enfocaments d'acompanyament pastoral i la disponibilitat a reconèixer que les perifèries poden ser el lloc on ressona una crida a convertir-se i a posar en pràctica l'Evangeli de manera més decidida. L'escolta requereix reconèixer l'altre com a subjecte del seu camí. Quan aconseguim fer-ho, els altres se senten acollits, no jutjats, lliures de compartir el seu camí espiritual. Això s'ha experimentat en molts contextos i per a alguns aquest ha estat l'aspecte més transformador de tot el procés: l'experiència sinodal es pot llegir com un camí de reconeixement per a aquells que no se senten prou reconeguts en l'Església. Això és especialment veritat per a aquells laics, diaques, consagrades i consagrats que abans tenien la sensació que l'Església institucional no s'interessava per la seva experiència de fe ni per les seves opinions.

33. Les síntesis també reflexionen sobre la dificultat d'escoltar profundament i d'acceptar ser transformats per aquesta escolta, posen de manifest la manca de processos comunitaris d'escolta i discerniment, i demanen una major formació en aquest camp. A més, assenyalen la persistència d'obstacles estructurals, com ara: estructures jeràrquiques que afavoreixen tendències autocràtiques; una cultura clerical i individualista que aïlla els individus i fragmenta les relacions entre sacerdots i laics; disparitats socioculturals i econòmiques que beneficien les persones riques i instruïdes; l'absència d'espais "intermedis" que afavoreixin l'encontre entre els membres de grups separats entre ells. La síntesi de Polònia afirma: *«No escoltar porta a la incomprensió, a l'exclusió, a la marginació. Com a conseqüència posterior, es crea tancament, simplificació, manca de confiança i pors que destrueixen la comunitat. Quan els sacerdots no volen escoltar, trobant excuses, per exemple en el gran nombre d'activitats, o quan les preguntes queden sense resposta, sorgeix una sensació de tristesa i d'estranyesa en el cor dels fidels laics. Sense escolta, les respostes a les dificultats dels fidels s'extrapolen del context i no afecten l'essència dels problemes que estan vivint, convertint-se en moralismes buits. Els laics consideren que la fugida de l'escolta sincera deriva de la por a haver de comprometre's pastoralment. Una sensació semblant creix quan els bisbes no tenen temps per parlar i escoltar els fidels».*

34. Al mateix temps, les síntesis són sensibles a la soledat i l'aïllament de molts membres del clergat, que no se senten escoltats, recolzats i apreciats: potser una de les veus menys evidents en les síntesis és precisament la de sacerdots i bisbes que parlin d'ells mateixos i de la seva experiència de caminar junts. S'ha d'estar especialment atents a l'escolta dels ministres ordenats pel que fa a les dimensions afectives i sexuals de la seva vida. També s'assenyala la importància de preveure formes d'acollida i protecció per a les dones i els eventuais fills dels sacerdots que no han guardat el vot del celibat, que d'altra manera corren el risc de patir greus injustícies i discriminacions.

Una opció pels joves, les persones amb discapacitat i la defensa de la vida

35. La preocupació per l'escassa presència de la veu dels joves en el procés sinodal és universal, així com de manera creixent en la vida de l'Església. És urgent una atenció renovada pels joves, la seva formació i el seu acompanyament, també en aplicació de les conclusions de l'anterior Sínode sobre «*Els joves, la fe i el discerniment vocacional*» (2018). En aquella ocasió van ser justament els joves els que van plantejar la necessitat d'una Església més sinodal per a transmetre la fe avui. La iniciativa del "Sínode Digital" constitueix un esforç significatiu per posar-se a l'escolta dels joves i ofereix noves idees per a l'anunci de l'Evangelí. La síntesi de les Antilles afirma: «*Com que els nostres joves fan l'experiència d'un nivell d'alienació molt alt, hem de fer una opció preferent pels joves*».

36. Nombroses síntesis assenyalen la manca d'estructures i formes d'acompanyament adequats a les persones amb discapacitat, i demanen noves maneres d'acollir la seva aportació i promoure la seva participació: malgrat els seus mateixos ensenyaments, l'Església corre el risc d'imitar la manera com la societat les descarta. «*Les formes de discriminació enumerades –la falta d'escolta, la vulneració del dret a triar on i amb qui viure, la denegació dels sagraments, l'acusació de bruixeria, els abusos– i altres, descriuen la cultura del rebuig en relació a les persones amb discapacitat. Aquestes no neixen per casualitat, sinó que tenen en comú la mateixa arrel: la idea que la vida de les persones amb discapacitat val menys que les altres*» (Síntesi de la consulta sinodal especial de persones amb discapacitat a cura del Dicasteri per als Laics, la Família i la Vida).

37. Destaca igualment el compromís del Poble de Déu per la defensa de la vida fràgil i amenaçada en totes les seves etapes. Per exemple, per a l'Església

greco-catòlica ucraïnesa, forma part de la sinodalitat *«estudiar el fenomen de la migració femenina i oferir suport a les dones de diferents franges d'edat; estar especialment atents a les dones que decideixen avortar per por a la pobresa material i al rebuig de les seves famílies a Ucraïna; promoure una tasca educativa entre les dones que estan cridades a prendre una decisió responsable quan travessen un moment difícil de la seva vida, amb l'objectiu de preservar i protegir la vida dels no nascuts i prevenir el recurs a l'avortament; tenir cura de les dones amb un síndrome post-avortament».*

A l'escolta de qui se sent abandonat i exclòs

38. Les síntesis mostren clarament que moltes comunitats ja han entès la sinodalitat com una invitació a posar-se a l'escolta dels que se senten exiliats de l'Església. Els grups que experimenten un sentiment d'exili són diversos, començant per moltes dones i joves que no senten reconeguts els seus dons i les seves capacitats. Dins d'aquest conjunt tan heterogeni, molts se senten denigrats, descuidats, incompresos. La nostàlgia d'una casa també distingeix aquells que no se senten a gust després dels desenvolupaments litúrgics del Concili Vaticà II. Per a molts, l'experiència de ser escoltats seriosament és transformadora i representa un primer pas per sentir-se inclosos. D'altra banda, ha estat motiu de tristesa el fet que alguns han tingut la sensació que la seva participació en l'itinerari sinodal no era benvingut: es tracta d'un sentiment que demana comprensió i diàleg.

39. Entre els qui demanen un diàleg més significatiu i un espai més acollidor també hi trobem aquells que per diferents motius senten una tensió entre la pertinença a l'Església i les seves relacions afectives, com per exemple: els divorciats tornats a casar, els pares solters, les persones que viuen en un matrimoni polígam, les persones LGBTQ, etc. Les síntesis mostren com aquesta demanda d'hospitalitat interpel·la moltes Esglésies locals: *«La gent demana que l'Església sigui un refugi per a qui està ferit i trencat, no una institució per als perfectes. Vol que l'Església es trobi amb les persones allà on estan, camini amb elles en comptes de jutjar-les, i construeixi relacions reals a través de la cura i l'autenticitat, no en el sentit de superioritat»* (CE Estats Units d'Amèrica). També deixen emergir incerteses sobre com donar-los resposta, i expressen la necessitat d'un discerniment per part de l'Església universal: *«Hi ha un fenomen nou a l'Església que és una novetat absoluta a Lesotho: les relacions entre persones del mateix sexe.*

[...] *Aquesta novetat representa un motiu de trasbals per als catòlics i per a aquells que ho consideren un pecat. Sorprenentment, hi ha catòlics a Lesotho que han començat a practicar aquest comportament i esperen que l'Església els aculli a ells i a la seva manera de comportar-se. [...] Es tracta d'un repte problemàtic per a l'Església, perquè aquestes persones se senten excloses»* (CE Lesotho). També els que han deixat el ministeri ordenat per casar-se demanen una major acollida i disponibilitat al diàleg.

40. Malgrat les diferències culturals, hi ha notables semblances entre els diferents continents pel que fa als que són percebuts com a exclosos, en la societat i també en la comunitat cristiana. En molts casos la seva veu ha estat absent del procés sinodal, i apareixen a les síntesis només perquè altres en parlen, lamentant-ne l'exclusió: *«Com a Església boliviana, ens entristeix no haver pogut arribar efectivament als pobres de les perifèries i dels llocs més allunyats»* (CE Bolívia). Entre els grups exclosos citats amb més freqüència trobem: els més pobres, els ancians sols, els pobles indígenes, els migrants sense cap pertinença i que porten una existència precària, els infants del carrer, els alcohòlics i els drogodependents, els que han caigut en les trames de la delinqüència i aquells per als quals la prostitució representa l'única possibilitat de supervivència, víctimes del tràfic de persones, els supervivents d'abusos (a l'Església i més enllà), els presos, els grups que pateixen discriminació i violència a causa de la raça, l'ètnia, el gènere, la cultura i la sexualitat. En les síntesis totes elles apareixen com a persones amb rostres i noms, que invoquen solidaritat, diàleg, acompanyament i acollida.

3.2 Germanes i germans per a la missió

41. L'Església és portadora d'un anunci de vida en plenitud: *«Jo he vingut perquè tinguin vida, i en tinguin en abundància»* (Jn 10,10). Els Evangelis presenten la plenitud de vida i el Regne de Déu no com a realitats o àmbits separats, sinó sempre com a dinàmiques entrelaçades. La missió de l'Església és fer present Crist enmig del seu poble a través de la lectura de la Paraula, la celebració dels sacraments i totes les accions que tenen cura de qui està ferit o pateix. *«És necessari que tothom a l'Església entri en un procés de conversió per donar resposta a aquesta exigència, que comporta proposar el kerigma com a anunci i escolta fonamental de Crist crucificat i ressuscitat per nosaltres. [...] D'aquí la importància de tornar a l'essència de la vida cristiana i del primer amor, i tornar a les nostres*

arrels com les primeres comunitats, és a dir, aquelles en què tot estava en comú» (CE Costa Rica).

42. Complint la missió anem cap a la plenitud de la nostra vocació cristiana. “Eixamplar la tenda” és el centre de l’acció missionera. Per això, una Església sinodal representa un poderós testimoni de l’Evangeli en el món: *«L’Esperit Sant ens està impulsant a una renovació d’estratègies, compromisos, dedicació i motivació per caminar junts, arribar als més allunyats, difonent la Paraula de Déu amb entusiasme i alegria, utilitzant talents, dons i capacitats, assumint els nous reptes i provocant canvis culturals a la llum de la fe i de la vida de l’Església»* (CE Veneçuela). Les síntesis donen veu al somni d’una Església capaç de deixar-se interpel·lar pels reptes del món d’avui i de respondre-hi amb transformacions concretes: *«El món necessita una “Església en sortida”, que rebutja la divisió entre creients i no-creients, que gira la seva mirada cap a la humanitat i li ofereix, més que una doctrina o una estratègia, una experiència de salvació, un “desbordament del do” que respongui al crit de la humanitat i de la naturalesa»* (CE Portugal).

La missió de l’Església en el món d’avui

43. La sinodalitat és una crida de Déu a caminar junts amb tota la família humana. En molts llocs, els cristians viuen enmig de persones d’altres confessions o no creients i estan compromesos en un diàleg construït pel tracte quotidià i la vida en comú: *«Es conrea un clima social de diàleg també amb els qui practiquen la religió tradicional africana i amb qualsevol altra persona o comunitat, sigui quina sigui la confessió religiosa a la qual pertanyi»* (CE Senegal, Mauritània, Cap Verd i Guinea Bissau). Tot i així, les síntesis indiquen que encara queda molt camí a recórrer en termes d’intercanvi i col·laboració social, cultural, espiritual i intel·lectual.

44. Les ferides de l’Església estan íntimament lligades a les del món. Les síntesis parlen dels reptes del tribalisme, del sectarisme, del racisme, de la pobresa i de la desigualtat de gènere en la vida de l’Església i del món. Uganda es fa ressò de molts altres països, assenyalant que *«els rics i els instruïts són més escoltats»*. La síntesi de les Filipines posa en relleu que *«molts dels que pertanyen a les classes més baixes de la societat i els marginats se senten exclosos fins i tot de l’Es-*

glésia». Altres síntesis assenyalen la influència en la vida de les comunitats eclesials de les discriminacions ètniques i d'una cultura basada en el tribalisme. Aquestes realitats no només constitueixen el rerefons de la nostra missió, sinó que també en defineixen l'objectiu i la finalitat: el missatge de l'Evangelí que l'Església té la tasca d'anunciar ha de convertir també les estructures de pecat que mantenen captives la humanitat i la creació.

45. El Poble de Déu expressa el seu desig profund d'escoltar el crit dels pobres i el de la terra. Sobretot, les síntesis ens conviden a reconèixer la interconnexió entre els reptes socials i ambientals i a respondre-hi col·laborant i creant aliances amb altres confessions cristianes, creients d'altres religions i persones de bona voluntat. Aquesta crida a un ecumenisme renovat i al compromís interreligiós és especialment fort a les regions marcades per una major vulnerabilitat als danys socio-ambientals i a les desigualtats més acusades. Per exemple, moltes síntesis africanes i de l'àrea del Pacífic conviden les Esglésies d'arreu del món a reconèixer que afrontar els reptes socio-ambientals ja no és facultatiu: *«El nostre desig és protegir aquesta part de la creació de Déu, perquè en moltíssimes maneres el benestar dels nostres pobles depèn de l'oceà. En alguns dels nostres països, la principal amenaça la representa l'oceà, ja que els canvis climàtics tenen conseqüències dràstiques per a la supervivència efectiva d'aquests països»* (CE Pacífic).

46. Algunes síntesis subratllen la importància del paper de l'Església en l'espai públic, sobretot en relació als processos de construcció de pau i reconciliació. En societats extremadament polaritzades, això es considera una part integral de la missió de l'Església. Altres síntesis conviden l'Església a contribuir de manera més decidida al debat públic i al compromís per la justícia. Sorgeix el desig de major formació en l'àmbit de la doctrina social de l'Església. *«La nostra Església no està cridada a la confrontació, sinó al diàleg i a la cooperació a tots els nivells. [...] El nostre diàleg no pot ser un diàleg apologètic amb discussions inútils, sinó un diàleg de vida i solidaritat»* (Església armènia catòlica).

47. Un altre tema comú a moltes síntesis és la feblesa d'un compromís ecumènic profund i el desig d'aprendre a donar una nova saba al camí ecumènic, a partir de la col·laboració concreta i quotidiana en les inquietuds comunes per la justícia social i ambiental. Un testimoni més unit entre les confessions i les comunitats cristianes s'expressa com un viu desig.

Caminar junts amb tots els cristians

48. La crida a l'ecumenisme, tot i això, no només té com a objectiu un compromís social comú. Moltes síntesis subratllen que no hi ha sinodalitat completa sense unitat entre els cristians. Aquesta comença amb la crida a una comunió més estreta entre les Esglésies de ritus diferents. Des del Concili Vaticà II, el diàleg ecumènic ha avançat: *«En l'experiència concreta del nostre país, el “viure junts” entre cristians de diferents confessions és un fet. Els nostres barris, les nostres famílies, els llocs on vetllem els morts, els llocs de treball són autèntics espais ecumènics»* (CE República Centreafricana). Tot i això, moltes qüestions ecumèniques relacionades amb les estructures sinodals i els ministeris en l'Església encara no estan ben articulades. Diverses síntesis assenyalen que també hi ha un “ecumenisme del martiri”, allà on la persecució continua unint els cristians entre ells. Les síntesis demanen una major atenció a les realitats que generen divisions, com ara la qüestió del compartir de l'Eucaristia.

49. També assenyalen el delicat fenomen del creixement del nombre de famílies interconfessionals i interreligioses, amb les seves necessitats específiques en termes d'acompanyament. Tornar a llançar el compromís per la unitat dels cristians com a testimoni en un món fragmentat demana una formació específica que augmenti la confiança, la capacitat i la motivació entre bisbes, sacerdots, consagrades i consagrats, laics i laiques per al diàleg ecumènic i interreligiós. *«Tot i que l'Església catòlica a l'Índia ha intentat promoure el diàleg ecumènic i interreligiós, hi ha la sensació que el compromís en aquest àmbit de la missió és mínim. Els esforços de diàleg només han implicat elits reduïdes i s'han mantingut majoritàriament en exercicis cerebrals limitats a l'àmbit de les idees i dels conceptes, en lloc de convertir-se en un moviment de masses i un diàleg de vida, amor i acció a la base, induint persones de diverses confessions i ideologies a discernir, planificar i treballar juntes per causes comunes»* (CE Índia).

Els contextos culturals

50. Nombroses síntesis subratllen la importància de reconèixer que l'Església realitza la seva missió d'anunciar l'Evangelí a l'interior de contextos culturals específics, patint la influència de canvis socials profunds i ràpids. Els factors varien, però arreu determinen reptes significatius per a la participació i modelen la realitat de la missió de l'Església. El llegat del sectarisme, del tribalisme i dels

etno-nacionalismes –expressats i viscuts de manera diferent en diferents llocs– amenaça constantment de restringir l'expressió de la catolicitat de l'Església.

51. Moltes Esglésies locals expressen que s'enfronten a un context cultural marcat per la disminució de la credibilitat i de la confiança de què gaudeixen a causa de la crisi dels abusos. Altres assenyalen l'individualisme i el consumisme com a factors culturals crítics: *«Cada dia podem sentir que fins i tot al nostre país l'anunci de l'Evangelí és desafiat per la secularització creixent, per l'individualisme i per la indiferència cap a les formes institucionals de la religió»* (CE Hon- gria). La síntesi de Malta, com moltes altres, subratlla com els vincles històrics entre Església i poder polític continuen tenint un efecte en el context de la missió. Moltes Esglésies tenen el sentiment d'estar confrontades simultàniament a tots aquests reptes culturals, però desitgen créixer en la confiança de poder proclamar l'Evangelí fins i tot en *«una societat de consum que no ha aconseguit garantir sostenibilitat, equitat o sentit de realització»* (CE Irlanda). Altres experimenten un pluralisme de posicions al seu interior: *«L'Àfrica meridional també pateix l'im- pacte de les tendències internacionals de la secularització, de l'individualisme i del relativisme. Temes com ara l'ensenyament de l'Església sobre l'avortament, la contracepció, l'ordenació de dones, els preveres casats, el celibat, el divorci i el pas a noves núpcies, la possibilitat d'apropar-se a la comunió, l'homosexuali- tat, les persones LGBTQIA+ han estat subratllats en totes les diòcesis, tant rurals com urbanes. Han sorgit diferents punts de vista i no és possible formular una posició definitiva de la comunitat sobre cap d'aquestes temàtiques»* (CE Sudà- frica). Nombroses síntesis expressen pena i preocupació per les pressions sobre les famílies i el consegüent impacte en les relacions intergeneracionals i en la transmissió de la fe. Moltes síntesis asiàtiques demanen un millor acompanyament i formació per a les famílies que han d'afrontar els canvis culturals.

52. En alguns contextos el testimoni de la fe es viu fins al martiri: hi ha països on els cristians, sobretot joves, han d'afrontar el repte d'una sistemàtica conversió forçada a altres religions. Són moltes les síntesis que subratllen la inse- guretats i la violència que han de suportar les minories cristianes perseguides. En aquests casos, caminar junts amb persones d'altres religions en lloc de retirar-se darrere del mur de la separació requereix el coratge de la profecia.

Cultures, religions i diàleg

53. Un element essencial de la sinodalitat, que encara necessita un aprofundiment significatiu i una millor comprensió, és la crida a una aproximació intercultural més conscient. Aquesta aproximació comença caminant amb els altres, apreciament les diferències culturals i comprenent-les com a factors de creixement: *«L'encontre entre l'Església catòlica a Cambodja i els monjos i els laics budistes cambodjans “crea una nova cultura”. Totes les nostres activitats s'influeixen mútuament i influeixen el món sencer. Podem ser diferents en la religió, però tots busquem el bé comú»* (CE Laos i Cambodja). Són les Esglésies que representen una petita minoria en el seu context les que viuen i experimenten la interculturalitat d'una manera més intensa: *«Per exemple [hi ha] el que podríem anomenar la “porositat” de les nostres Esglésies, la seva línia de demarcació amb la societat civil és paradoxalment menys marcada que en altres llocs. [...] No hi ha cap problema de fer coses “dins” o “fora” de l'Església. Som una Església en sortida per definició, perquè sempre som “a casa dels altres” i això ens ha ensenyat escolta, flexibilitat i creativitat en les formes, en el llenguatge, en les pràctiques»* (CE Regió Nord de l'Àfrica – CERNA).

54. Tot i això, també quan s'arriba a l'acceptació o fins i tot a l'apreciació de l'altre, l'itinerari encara no està acabat. L'aproximació intercultural de l'Església apunta a l'horitzó al qual Crist ens crida: el Regne de Déu. En l'abraçada d'una diversitat que és riquesa, podem trobar la nostra unitat més profunda i l'oportunitat de col·laborar amb la gràcia de Déu: *«També haurem d'estar atents als pensaments i a les idees de la família extensa i dels companys de viatge (no catòlics, polítics, no creients). Hi ha veus al nostre voltant que no ens podem permetre el luxe d'ignorar si no volem perdre el que Déu està xiuxiuejant a través d'elles»* (CE Zimbabwe). Això constitueix un testimoni a l'interior d'un món que lluita per veure la diversitat en la unitat com una autèntica vocació: *«La comunitat [...] ha de tenir més en compte la diversitat, les aspiracions, les necessitats i la manera de viure la fe. L'Església universal ha de continuar sent garant de la unitat, però les diòcesis poden inculturar la fe localment: és necessària una descentralització»* (Arxidiòcesi de Luxemburg).

55. En no poques síntesis es demana reconèixer, comprometre's, integrar i respondre millor a la riquesa de les cultures locals, moltes de les quals tenen visions del món i estils d'acció que són sinodals. Les persones expressen el desig

de promoure (i en alguns casos de recuperar i aprofundir) la cultura local, d'integrar-la amb la fe, d'incorporar-la en la litúrgia. *«Els cristians estan cridats a oferir la seva aportació a partir de la seva visió de fe per inculturar-la en els nous contextos culturals. [...] Aquesta diversitat d'aproximacions s'ha de veure com la realització d'un model d'interculturalitat, on les diferents propostes s'integren i s'enriqueixen mútuament, superant el de la multiculturalitat, que consisteix en la simple juxtaposició de cultures, tancades dins dels seus perímetres»* (Aportació del Pontifici Consell de la Cultura).

56. En nombrosos casos es demana donar una atenció especial a la situació dels pobles indígenes. La seva espiritualitat, la seva saviesa i la seva cultura tenen molt a ensenyar. Hem de rellegir la història juntament amb aquests pobles, per treure'n inspiració d'aquelles situacions en què l'acció de l'Església s'ha posat al servei del seu desenvolupament humà integral i demanar perdó pels moments en què, en canvi, ha estat còmplice de la seva opressió. Al mateix temps, algunes síntesis posen de manifest la necessitat de reconciliar les contradiccions aparents que hi ha entre les pràctiques culturals o les creences tradicionals i els ensenyaments de l'Església. En un nivell més general, la pràctica de la sinodalitat –comunió, participació i missió– s'ha d'articular amb les cultures i els contextos locals, en una tensió que promogui el discerniment i l'acció creativa.

3.3 Comunió, participació i corresponsabilitat

57. La missió de l'Església es realitza a través de la vida de tots els batejats. Les síntesis expressen un desig profund de reconèixer i reafirmar la dignitat comuna com a base de la renovació de la vida i dels ministeris en l'Església. S'afirma el valor de totes les vocacions en l'Església i sobretot es convida a seguir Jesús, tornant al seu estil i a la seva manera d'exercir el poder i l'autoritat com a instrument per oferir guarició, reconciliació i alliberament. *«És important construir un model institucional sinodal com a paradigma eclesial de desestructuració del poder piramidal que privilegia les gestions unipersonals. L'única autoritat legítima a l'Església ha de ser la de l'amor i el servei, seguint l'exemple del Senyor»* (CE Argentina).

Més enllà del clericalisme

58. El to de les síntesis no és anticlerical (contra els sacerdots o el sacerdocí ministerial). Molts expressen un profund agraïment i afecte pels sacerdots

que duen a terme la seva missió amb fidelitat i dedicació, i preocupació per les múltiples exigències a què han de fer front. A més, les síntesis expressen el desig de sacerdots més ben formats, millor acompanyats i menys aïllats. També assenyalen la importància d'alliberar l'Església del clericalisme, de manera que tots els seus membres, tant sacerdots com laics, puguin complir la seva comuna missió. El clericalisme és vist com una forma d'empobriment espiritual, una privació dels veritables béns del ministeri ordenat i una cultura que aïlla el clergat i danya els laics. Aquesta cultura separa de l'experiència viva de Déu i perjudica les relacions fraternes, produint rigidesa, estimació al poder en sentit legalista i un exercici de l'autoritat que és poder més que servei. El clericalisme pot ser una temptació tant per als clergues com per als laics, com subratlla la síntesi de la República Centre-africana: *«Alguns rectors es comporten com a “dispensadors d'ordres”, imposant la seva voluntat sense escoltar ningú. Els cristians laics no se senten membres del Poble de Déu. Les iniciatives massa “clericals” són deplorables. Alguns agents pastorals, clergues i laics, de vegades prefereixen envoltar-se d'aquells que comparteixen les seves opinions i allunyar-se d'aquells que tenen conviccions que els són hostils i en desacord amb ells».*

59. Tot i ser franques a l'hora de diagnosticar el problema, les síntesis no manquen d'esperança. Expressen un desig profund i enèrgic de formes de lideratge –episcopal, sacerdotal, religiós i laical– que siguin relacionals i col·laboratives, i de formes d'autoritat capaces de generar solidaritat i corresponsabilitat: *«L'exercici de l'autoritat consisteix, entre altres coses, a encoratjar, implicar, guiar i facilitar la participació en la vida de l'Església [...] i delegar part de la responsabilitat»* (CE Eslovàquia). Laics, religiosos i clergues volen posar els seus talents i capacitats a disposició de l'Església i per fer-ho demanen un exercici del lideratge que els faci lliures. Les síntesis expressen l'agraïment per aquells líders que ja exerceixen el seu paper d'aquesta manera.

Repensar la participació de les dones

60. La crida a una conversió de la cultura de l'Església, per a la salvació del món, està lligada concretament a la possibilitat d'instaurar una nova cultura, amb noves pràctiques, estructures i hàbits. Això es refereix sobretot al paper de les dones i a la seva vocació, arrelada en la dignitat baptismal comuna, a participar

plenament en la vida de l'Església. Es tracta d'un punt crític sobre el qual hi ha una creixent consciència en totes les parts del món.

61. Arriba de tots els continents una crida perquè les dones catòliques siguin valorades en primer lloc com a batejades i membres del Poble de Déu amb la mateixa dignitat. És gairebé unànime l'afirmació que les dones estimen profundament l'Església, però moltes experimenten tristesa perquè sovint la seva vida no és ben compresa, mentre la seva aportació i els seus carismes no sempre es valoren. La síntesi de Terra Santa assenyala: *«Han estat les dones les que s'han implicat més en el procés sinodal, les que semblen haver comprès no només que tenien més a guanyar, sinó també més a oferir pel fet de ser relegades en un marge profètic, des del qual observen el que passa en la vida de l'Església»*; i continua: *«En una Església en què gairebé tots els qui prenen decisions són homes, hi ha pocs espais en què les dones poden fer sentir la seva veu. Tanmateix, constitueixen l'espina dorsal de les comunitats eclesials, ja sigui perquè representen la majoria dels practicants, ja sigui perquè es troben entre els membres més actius de l'Església»*. La síntesi coreana confirma: *«Malgrat la gran participació de les dones en les diferents activitats eclesials, sovint es troben excloses dels processos de presa de decisions principals. Per tant, l'Església ha de millorar la seva consciència i els aspectes institucionals de la seva activitat»*. L'Església s'enfronta a dos reptes interrelacionats: les dones continuen sent la majoria dels que van a les celebracions litúrgiques i participen en les activitats, els homes una minoria; tanmateix, la majoria dels rols de presa de decisions i de govern són ocupats per homes. És clar que l'Església ha de trobar maneres d'atreure els homes a una pertinença més activa en l'Església i de permetre que les dones participin més plenament a tots els nivells de la vida de l'Església.

62. En tots els àmbits de la seva vida, les dones demanen que l'Església estigui al seu costat. Davant les dinàmiques socials d'empobriment, violència i humiliació que pateixen arreu del món, les dones demanen una Església al seu costat, més comprensiva i solidària en la lluita contra aquestes forces de destrucció i exclusió. Les que han participat en els processos sinodals desitgen que l'Església i la societat siguin per a les dones un lloc de creixement, participació activa i pertinença sana. Algunes síntesis assenyalen que les cultures dels seus països han avançat en la inclusió i en la participació de les dones, i que aquests avenços podrien servir de model per a l'Església. *«La manca d'igualtat per a les dones dins*

de l'Església és vista com un obstacle per a l'Església en el món modern» (CE Nova Zelanda).

63. En formes diverses, el problema és present en tots els contextos culturals i concerneix la participació i el reconeixement tant de les laiques com de les religioses. L'aportació dels instituts de vida consagrada afirma: *«En els processos de decisió i en el llenguatge de l'Església, el sexisme està molt estès. [...] En conseqüència, a les dones se'ls obstaculitzen papers significatius en la vida de l'Església, i pateixen discriminacions en tant que no reben un salari just per les feines i els serveis que desenvolupen. Les religioses sovint són considerades mà d'obra barata. En algunes Esglésies hi ha la tendència a excloure les dones i a confiar tasques eclesials als diaques permanents; i també a menystenir la vida consagrada sense hàbit, sense tenir en compte la igualtat i la dignitat fonamentals de tots els fidels cristians batejats, dones i homes»* (USG/UISG).

64. Gairebé totes les síntesis plantegen la qüestió de la participació plena i equitativa de les dones: *«El reconeixement creixent de la importància de les dones en la vida de l'Església obre la possibilitat d'una major participació, encara que limitada, en les estructures eclesiàstiques i en les esferes de decisió»* (CE Brasil). Tot i això, no concorden sobre una resposta única o exhaustiva a la qüestió de la vocació, de la inclusió i de la valoració de les dones en l'Església i en la societat. Moltes síntesis, després d'una escolta atenta del context, demanen que l'Església continuï el discerniment sobre algunes qüestions concretes: el paper actiu de les dones en les estructures de govern dels organismes eclesials, la possibilitat que les dones amb formació adequada puguin predicar en l'àmbit parroquial, el diaconat femení. S'expressen posicions molt més diversificades pel que fa a l'ordenació presbiteral de les dones, que algunes síntesis desitgen, mentre que altres la consideren una qüestió tancada.

65. Un element fonamental d'aquest procés concerneix al reconeixement de les maneres en què les dones, especialment les religioses, ja estan a l'avantguarda de les pràctiques sinodals en algunes de les situacions socials més difícils que l'Església està cridada a afrontar: *«Hi ha llavors de sinodalitat en què s'obre un nou terreny de solidaritat: cal assegurar un futur de justícia racial i ètnica i de pau per als germans i germanes negres, morens, asiàtics i nadius americans (Estats Units d'Amèrica); relacionar-se profundament amb les germanes i els ger-*

mans indígenes i nadius (Amèrica); obrir nous camins de presència de les religioses en els diferents moviments; fer aliança amb grups que comparteixen la mateixa orientació per abordar qüestions socials fonamentals (com el canvi climàtic, el problema dels refugiats i sol·licitants d'asil, de les persones sense sostre), o relatives a països concrets» (USG/UISG). En aquests contextos, les dones busquen col·laboradors i poden ser mestres de sinodalitat dins de processos eclesials més amplis.

Carismes, vocacions i ministeris

66. La responsabilitat cara a la vida sinodal de l'Església no es pot delegar, sinó que ha de ser compartida per tots en resposta als dons que l'Esperit concedeix als fidels: *«Un grup de la diòcesi de Lae s'ha expressat així sobre la sinodalitat a la seva parròquia: “En les reunions del consell pastoral parroquial, fem de tal manera de tenir en compte les opinions i els suggeriments de tots els presents, incloses les dones, abans de prendre decisions que tindran un impacte en la vida de tots a la parròquia”. Una altra parròquia ha comentat: “Quan volem fer alguna cosa a la nostra parròquia, ens reunim, escoltem els suggeriments de tots en la comunitat, decidim junts i junts duem a terme les decisions preses”» (CE Papua Nova Guinea i Illes Salomó). No hi falta, però, l'expressió d'una certa dificultat per practicar efectivament la corresponsabilitat: «Com a bisbes reconeixem que la “teologia baptismal” promoguda pel Concili Vaticà II, base de la corresponsabilitat en la missió, no ha estat desenvolupada suficientment, i per tant la majoria dels batejats no sent una plena identificació amb l'Església i encara menys una corresponsabilitat missionera. A més, el lideratge de les estructures pastorals actuals, així com la mentalitat de molts sacerdots, no afavoreixen aquesta corresponsabilitat. De la mateixa manera, els religiosos i les religioses, així com els moviments apostòlics laics, sovint romanen subtilment o obertament al marge de les dinàmiques diocesanes. Així, els anomenats “laics compromesos” en les parròquies (que són els menys nombrosos) acaben estant sobrecarregats de responsabilitats intraeclesials que superen les seves forces i esgoten el seu temps» (CE Mèxic).*

67. Aquest desig de corresponsabilitat s'expressa en primer lloc en la clau del servei a la missió comuna, és a dir, amb el llenguatge de la ministerialitat: *«L'experiència feta [...] ha ajudat a redescobrir la corresponsabilitat que prové*

de la dignitat baptismal i ha permès fer emergir la possibilitat de superar una visió d'Església construïda al voltant del ministeri ordenat per avançar cap a una Església "tota ministerial", que és comunió de carismes i ministeris diversos» (CE Itàlia). De la consulta al Poble de Déu sorgeix el tema del ministeri com a central per a la vida de l'Església i l'exigència de constituir la unitat de la missió amb la pluralitat dels ministeris: reconèixer aquesta exigència i promoure-la «no és aquí un fi en sí mateixa, sinó una valoració al servei de la missió: actrius i actors diversos, iguals en la dignitat, complementaris per ser signe, per fer creïble una Església que sigui sacrament del Regne» (CE Bèlgica).

68. Moltes síntesis fan referència a l'existència de pràctiques de reconeixement i promoció de ministeris, basades en una confiança efectiva dels encàrrecs per part de la comunitat: «La promoció dels ministeris laics i l'assumpció de responsabilitat es produeix mitjançant l'elecció o el nomenament dels fidels que es considera que tenen els requisits exigits» (CE Moçambic). D'aquesta manera, cada ministeri esdevé un element estructural i estructurador de la vida de la comunitat: «L'assumpció de responsabilitat està garantida pel mandat rebut i pel principi de subsidiarietat. Els catequistes són instituïts i tenen un estatus especial a l'Església Família de Déu. [...] Alguns d'ells són "instituïts" com a Caps de les Comunitats, sobretot en les zones rurals on la presència dels sacerdots és rara» (CE República democràtica del Congo). No falten interrogants respecte als espais de possible exercici de la ministerialitat laical: «Molts grups desitgen una major participació dels laics, però els marges de maniobra no són clars: quines tasques concretes poden desenvolupar els laics? Com s'articula la responsabilitat dels batejats amb la del rector?» (CE Bèlgica).

69. En alguns contextos se subratlla la necessitat de considerar també la varietat de carismes i ministeris que sorgeixen de manera organitzada a l'interior de les associacions, dels moviments laicals i de les noves comunitats religioses, amb les seves especificitats, salvaguardant en tot cas l'harmonia a l'interior de cada Església local. Quan entra en la vida concreta de l'Església, el tema de la ministerialitat es troba inevitablement amb el de la seva institucionalització i, per tant, de les estructures a través de les quals es desenvolupa la vida de la comunitat cristiana.

70. En l'Església catòlica, els dons carismàtics lliurement concedits per l'Esperit Sant, que ajuden a l'Església a "rejuvenir", són inseparables dels dons

jeràrquics, lligats al sagrament de l'Orde en els seus diferents graus. Un gran repte de la sinodalitat sorgit en el curs d'aquest primer any és el d'harmonitzar aquests dons sota el guiatge dels pastors, sense contraposar-los, i per tant sense oposar dimensió carismàtica i dimensió institucional.

3.4 La sinodalitat pren forma

71. L'itinerari sinodal ha fet sorgir una sèrie de tensions, explicitades en els paràgrafs anteriors. No hem de tenir-ne por, sinó articular-les en un procés de discerniment en comú constant, per tal d'explotar-les com a font d'energia sense que esdevinguin destructives: només així ens serà possible continuar caminant junts, en lloc de d'anar cadascú pel seu compte. Per això l'Església necessita donar una forma sinodal i una manera de procedir sinodal també a les seves institucions i estructures, sobretot de govern. Correspondrà al dret canònic acompanyar aquest procés de renovació de les estructures també a través de les modificacions necessàries de les estructures actualment vigents.

72. Tot i això, per funcionar veritablement de manera sinodal, les estructures hauran d'estar habitades per persones formades adequadament, en termes de visió i de competències: *«Tot el procés sinodal ha estat un exercici de participació activa a diferents nivells. Perquè pugui continuar, cal un canvi de mentalitat i renovació de les estructures existents»* (CE Índia). Aquesta nova visió haurà de ser recolzada per una espiritualitat que subministri instruments per afrontar els reptes de la sinodalitat sense reduir-los a qüestions tècnico-organitzatives, sinó vivint el caminar junts al servei de la missió comuna com una oportunitat d'encontre amb el Senyor i d'escolta de l'Esperit. Perquè hi hagi sinodalitat, és necessària la presència de l'Esperit i no hi ha Esperit sense la pregària.

Estructures i institucions

73. Pel que fa a la tensió global-local –que en el llenguatge eclesial es refereix en les relacions de les Esglésies locals entre elles i amb l'Església universal– és la dinàmica del procés sinodal la que ens posa davant d'una novetat, que està constituïda precisament per l'Etapa Continental que estem vivint. A banda d'algunes regions caracteritzades per una dinàmica històrica particular, fins ara hi ha una manca de pràctiques consolidades de sinodalitat a nivell continental. La introducció d'una etapa específica en el procés del Sínode no constitueix un mer expedient organitzatiu, sinó que correspon a la dinàmica de l'encarnació de

l'Evangelí que, arrelant en àrees caracteritzades per una certa cohesió i homogeneïtat cultural, produeix comunitats eclesials amb una fisonomia peculiar, lligada als trets de cada cultura. En el context d'un món al mateix temps globalitzat i fragmentat, cada continent, per raó d'arrels històriques comunes, de la seva tendència a la comunitat sociocultural i del fet que presenta els mateixos reptes per a la missió d'evangelització, constitueix un àmbit privilegiat per suscitar una dinàmica sinodal que enforteix els lligams entre les Esglésies, afavoreix la posada en comú d'experiències i l'intercanvi de dons i ajuda a imaginar noves opcions pastorals.

74. D'altra banda, la dinàmica de la sinodalitat interpel·la la mateixa Cúria Romana: *«Cal recordar la col·laboració amb els altres Dicasteris de la Cúria Romana, amb els quals es consulta regularment. [...] De tota manera es considera que en aquest àmbit s'han de trobar més instruments per afavorir el creixement d'una pràctica i d'un esperit més sinodal a implantar en la Cúria Romana, tal com ho vol el Sant Pare amb la nova Constitució Apostòlica Praedicate Evangelium»* (Aportació de la Secretaria d'Estat – Secció per a les Relacions amb els Estats i les Organitzacions Internacionals).

75. També les Conferències Episcopals es pregunten sobre què significa la sinodalitat per a elles: *«També els bisbes han pregat i s'han confrontat amb la pregunta: “Com fer una Conferència Episcopal més sinodal? I com viure-la d'una manera més sinodal?”»* (CE Paraguai). Per exemple, *«les Conferències Episcopals, malgrat la seva col·legialitat i llibertat de decisió lliure de qualsevol tipus de pressió, haurien d'incloure en els debats i reunions, en nom de la sinodalitat, representants del clergat i del laïcat de les diferents diòcesis»* (Aportació de la Secretaria d'Estat – Secció del Personal Diplomàtic de la Santa Seu).

76. A l'interior de la dinàmica continental, les Conferències Episcopals podran experimentar un nou paper, lligat no només a la promoció de la comunió al seu interior, sinó també al diàleg entre Esglésies vinculades per una proximitat geogràfica i cultural. A més a més, l'Etapa Continental, a través de la proposta de celebrar assemblees eclesials i episcopals, oferirà l'oportunitat d'experimentar concretament com articular sinodalitat eclesial i col·legialitat episcopal, i també reflexionar sobre com millorar la sintonia entre les formes ordinàries d'exercici del ministeri episcopal i l'assumpció d'un estil plenament sinodal, un aspecte par-

ticularment difícil segons algunes síntesis. La relectura de l'experiència madurada durant l'Etapa Continental ajudarà a discernir com procedir amb més fluïdesa.

77. Molt més que la llatina, les Esglésies orientals ofereixen una gran riquesa d'estructures sinodals, cridades avui a renovar-se: *«Les antigues estructures sinodals i els processos eclesials existents a l'Església siro-malabar (Prathinidhiyogam, Palliyogam i Desayogam) expressen la naturalesa sinodal de l'Església a nivell local, regional i universal, i són útils per formar-nos en la sinodalitat. Estan al servei de les parròquies i de les comunitats, que descobreixen l'exercici concertat dels ministeris pastorals i avançar tot escoltant l'Esperit Sant. A més a més, hi ha noves iniciatives i intents que busquen potenciar les estructures sinodals de l'Església»* (Església catòlica siro-malabar).

78. La dinàmica de la corresponsabilitat, una vegada més amb vista i al servei de la missió comuna i no com a forma organitzativa de repartiment de rols i poders, travessa tots els nivells de vida de l'Església. A escala local, qüestiona els òrgans de participació ja previstos als diferents nivells i amb les especificitats pròpies dels diversos ritus, i aquells que eventualment resulti oportú instaurar al servei d'una dinàmica sinodal reforçada: *«S'ha discutit sobre la necessitat de tenir estructures i organismes que reflecteixin autènticament un esperit de sinodalitat»* (CE Corea). En primer lloc, es tracta dels consells pastorals, cridats a ser cada vegada més llocs institucionals d'inclusió, diàleg, transparència, discerniment, valoració i responsabilització de tots. En el nostre temps aquests són indispensables. Després cal afegir-hi els consells econòmics, diocesans i parroquials, sense oblidar els consells episcopals i presbiterals al voltant del bisbe. En no poques síntesis sorgeix l'exigència que aquests organismes no siguin només consultius, sinó llocs on es prenen les decisions sobre la base de processos de discerniment comunitari i no del principi de majoria tal com s'utilitza en els règims democràtics.

79. En les diferents parts del món, la transparència es veu com un factor essencial per a una Església autènticament sinodal, en la qual estem cridats a créixer al llarg del camí que estem realitzant: *«L'Església catòlica ha d'esdevenir més oberta i transparent: tot es fa en secret. Els ordres del dia i les actes del consell parroquial mai no es fan públics, ni es discuteixen les decisions del consell d'assumptes econòmics, i els balanços econòmics no són públics»* (observació indivi-

dual del Regne Unit). La transparència impulsarà cap a una veritable responsabilitat de tots els processos de presa de decisions, inclosos els criteris utilitzats per al discerniment. Un estil de lideratge ancorat en una manera de procedir sinodal produirà confiança i credibilitat: *«En algunes qüestions, l'exercici de l'autoritat és efectivament col·legial, a través de la consulta dels organismes introduïda en les diferents estructures d'administració, gestió i animació pastoral. [...] Però a vegades és trist constatar que en la nostra Església catòlica hi ha bisbes, preveres, catequistes, responsables de comunitat..., molt autoritaris. [...] En lloc de servir la comunitat, alguns se serveixen a ells mateixos amb decisions unilaterals, i això obstaculitza el nostre camí sinodal»* (CE Txad). A més a més, moltes síntesis recorden la necessitat d'implicar persones amb competències professionals adequades en la gestió de les qüestions econòmiques i de govern.

80. Com els organismes de participació, totes les institucions de l'Església estan cridades a interrogar-se sobre com integrar l'impuls a la sinodalitat en les formes d'exercir les seves funcions i en la seva missió, renovant les seves estructures i procediments o introduint-ne de nous. Un cas particular el representen les universitats i institucions acadèmiques, que podran dedicar als temes relacionats amb la sinodalitat un esforç de recerca, innovant així la seva proposta formativa. Sobretot, les facultats teològiques podran aprofundir en els intuïcions eclesiològiques, cristològiques i pnematològiques que les experiències i les pràctiques sinodals comporten.

81. L'adopció d'un estil autènticament sinodal també interpel·la la vida consagrada, a partir precisament d'aquelles pràctiques que ja subratllen la importància de la participació de tots els membres en la vida de la comunitat a la qual pertanyen: *«En la vida consagrada, la sinodalitat concerneix el discerniment i els processos de presa de decisions. Els nostres instituts practiquen el discerniment en comú, però hi ha marge de millora. Ser membres d'un cos torna a demanar la participació. [...] Tant en l'Església com en la vida consagrada hi ha un desig difós d'un estil de govern circular (participatiu) i menys jeràrquic i piramidal»* (USG/UISG).

Formació

82. La gran majoria de les síntesis assenyalen la necessitat de preveure una formació a la sinodalitat. Les estructures soles no són suficients: cal un treball de

formació permanent que recolzi una cultura sinodal difosa, capaç d'articular-se amb les especificitats dels contextos locals per tal de facilitar una conversió sinodal en la manera d'exercir la participació, l'autoritat i el lideratge en vista a un desenvolupament eficaç de la missió comuna. No es tracta simplement de proveir de competències tècniques o metodològiques específiques. La formació a la sinodalitat travessa totes les dimensions de la vida cristiana i només pot ser *«una formació integral que inclogui les dimensions personal, espiritual, teològica, social i pràctica. Per això és essencial una comunitat de referència, perquè un principi del “caminar junts” és la formació del cor, que transcendeix els sabers concrets i abraça tota la vida. Cal incorporar en la vida cristiana una formació contínua i permanent per posar en pràctica la sinodalitat, madurar i créixer en la fe, participar en la vida pública, acréixer l'amor i la participació dels fidels en l'Eucaristia, assumir ministeris estables, exercir una corresponsabilitat real en el govern de l'Església, dialogar amb les altres Esglésies i amb la societat per apropar els qui són lluny en esperit de fraternitat»* (CE Espanya). Aquesta formació s'adreçarà a tots els membres del Poble de Déu: *«Per a la realització d'aquests elements de sinodalitat, són urgents programes d'educació i formació adreçats al clergat i als laics, per desenvolupar una comprensió compartida de la sinodalitat que és fonamental per poder “caminar junts” en les Esglésies locals»* (CE Myanmar). D'aquesta manera, la perspectiva de la sinodalitat podrà penetrar la catequesi i la pastoral, contribuint a mantenir-les ancorades en la perspectiva de la missió.

83. Tot i això, també se subratlla la necessitat d'una formació més específica a l'escolta i el diàleg, per exemple amb la institució d'agents i grups per a la promoció de la sinodalitat. Sobretot, moltes síntesis assenyalen la necessitat d'assegurar una formació a la sinodalitat a aquells que seran cridats a assumir papers de responsabilitat, sobretot els preveres: *«Encara que sigui llarga, la formació en els seminaris està orientada a preparar el clergat per a un estil de vida sacerdotal i negligeix formar-lo cara la coordinació pastoral. La formació teòrica i pràctica a la col·laboració, a l'escolta recíproca i a la coparticipació a la missió són essencials en la formació sacerdotal»* (CE Sri Lanka).

Espiritualitat

84. La cultura de la sinodalitat, indispensable per animar les estructures i les institucions, demana una formació adequada, però sobretot no pot deixar de

nodrir-se de la familiaritat amb el Senyor i de la capacitat d'escoltar la veu de l'Esperit: «*El discerniment espiritual ha d'acompanyar la planificació estratègica i el procés de presa de decisions, perquè cada projecte sigui acollit i acompanyat per l'Esperit Sant*» (Església catòlica greco-melquita). Per això hem de créixer en una espiritualitat sinodal. Aquesta només es pot basar en l'atenció a la interioritat i la consciència. «*En l'espiritualitat personal i en el missatge de l'Església ha de prevaldre la joia de Crist ressuscitat i no el temor d'un Déu que castiga*» (CE República Txeca).

85. Com ja s'ha subratllat més vegades, una Església sinodal, en primer lloc, ha d'afrontar les moltes tensions que sorgeixen de l'encontre entre les diversitats. Per això, una espiritualitat sinodal només podrà ser una espiritualitat que acull les diferències i promou l'harmonia, i poua de les tensions les energies per continuar el camí. Per aconseguir-ho, haurà de passar de l'accentuació de la dimensió individual a la col·lectiva: una espiritualitat del “nosaltres”, que pugui valorar les aportacions de cadascú.

86. El primer any del procés sinodal ja ha ofert experiències estimulants en aquesta direcció, a través de la proposta del mètode de la conversa espiritual, que ha permès al Poble de Déu assaborir el gust d'un encontre interpersonal al voltant de la Paraula de Déu i les diverses ressonàncies que aquesta suscita en el cor de cadascú. A més de convertir-la en pràctica ordinària de la vida de l'Església, com es demana des de molts llocs, cal que el mètode evolucioni en la direcció del discerniment comunitari, sobretot a l'interior dels organismes de participació. Això implica un esforç per integrar millor la dimensió espiritual amb el funcionament de les institucions i els seus òrgans de govern, articulant el discerniment amb els processos de presa de decisions. La pregària i el silenci no li poden restar estranys, com si es tractés d'un preàmbul o d'un apèndix.

87. L'espiritualitat cristiana s'expressa de diferents maneres, lligades tant a la multiplicitat de tradicions entre Orient i Occident, com a la varietat dels carismes de la vida consagrada i dels moviments eclesials. Una Església sinodal es construeix al voltant de la diversitat i l'encontre entre les diferents tradicions espirituals pot representar un “camp d'entrenament” formatiu, en la mesura en què és capaç de promoure la comunió i l'harmonia, contribuint a superar les polaritzacions que experimenten moltes Esglésies.

3.5 Vida sinodal i litúrgia

88. Les síntesis subratllen de moltes maneres el lligam profund entre sinodalitat i litúrgia: *«En el “caminar junts”, la pregària, la devoció a Maria com a deixebla missionera que escolta la Paraula, la lectio divina i la celebració litúrgica inspiren un sentiment de pertinença»* (CE Colòmbia).

Un arrelament profund

89. L'Eucaristia és ja, en ella mateixa, “font i cimbal” del dinamisme sinodal de l'Església. *«La celebració litúrgica i la pregària es viuen com una força d'unió i mobilització de les energies humanes i espirituals. És una opinió predominant que la pregària afavoreix la joia de viure i el sentit de comunitat, perquè és vista com un punt de referència, un lloc de força i un oasi de pau. [...] Les aportacions subratllen dues formes a desenvolupar en vista d'un camí sinodal: la unitat de la comunitat i l'alegria de viure. Aquest camí passaria per les grans trobades litúrgiques (pelegrinatges...), per alimentar la pietat popular, renovar la fe, nodrir el sentiment de pertinença i, per tant, acompanyar millor els cristians perquè donin testimoni de l'Evangeli de la caritat davant del comunitarisme i el replegament identitari, cada vegada més visibles i agressius»* (CE Burkina Faso i Níger).

90. En països de diferents zones del món *«el lligam de molts batejats amb l'Església passa sobretot pel fenomen de la religiositat popular. [...] Moltes persones la consideren un signe de pertinença a l'Església; per això, hem de promoure-la i evangelitzar-la, de cara a una participació més intensa i una incorporació conscient a la vida cristiana»* (CE Panamà).

Tensions a governar: renovació i reconciliació

91. Moltes síntesis encoratgen amb força la implementació d'un estil sinodal de celebració litúrgica que permeti la participació activa de tots els fidels en l'acollida de totes les diferències, en la valoració de tots els ministeris i en el reconeixement de tots els carismes. L'escolta sinodal de les Esglésies recull moltes qüestions a afrontar en aquesta direcció: des de la reflexió d'una litúrgia massa centrada en el celebrant, a les formes de participació activa dels laics, a l'accés de les dones als rols ministerials. *«Tot i mantenint-nos fidels a la tradició, a la seva originalitat, antiguitat i uniformitat, intentem que la celebració litúrgica sigui més*

viva i participada per tota la comunitat dels creients: sacerdots, laics, joves i infants, que llegeixen els signes dels temps amb un discerniment sòlid. Els joves estan intentant trobar espai en la litúrgia amb els cants i això és positiu» (CE Etiòpia).

92. En aquest sentit, l'experiència de les Esglésies registra també nusos de conflicte, que s'han d'afrontar de manera sinodal, com el discerniment de la relació amb els ritus preconciàrials: *«Les divisions sobre la celebració de la litúrgia s'han reflectit en les consultes sinodals. “Per desgràcia la celebració de l'Eucaristia també es viu com a motiu de divisió dins de l'Església. En l'àmbit litúrgic, la qüestió més comuna és la celebració de la missa preconciària”. Hi ha queixes per les limitacions a la utilització del Missal de 1962; molts consideren que les diferències en la manera de celebrar la litúrgia “a vegades assoleixen el nivell de l'animositat. Persones que se situen a banda i banda denuncien sentir-se jutjades pels que tenen una opinió diferent”»* (CE Estats Units d'Amèrica). L'Eucaristia, sagrament de la unitat en l'amor en Crist, no pot esdevenir motiu d'enfrontament ideològic, ruptura o divisió. A més a més, amb una incidència directa en la vida de moltes Esglésies, hi ha elements de tensió específics en l'àmbit ecumènic, com per exemple el compartir l'Eucaristia. Finalment, hi ha problemes relacionats amb les formes de la inculcació de la fe i del diàleg interreligiós, que també afecten les formes de la celebració i de la pregària.

93. Les síntesis no deixen de posar en relleu també els límits principals de la praxi celebrativa, que enfosqueixen l'eficàcia sinodal. Sobretot, se subratllen: el protagonisme litúrgic del sacerdot i la passivitat dels participants; la distància de la predicació de la bellesa de la fe i de la concreció de la vida; la separació entre la vida litúrgica de l'assemblea i la xarxa familiar de la comunitat. La qualitat de les homilies s'assenyala gairebé unànimement com un problema: es desitgen *«homilies més profundes, centrades en l'Evangelí i les lectures del dia, i no en la política, que utilitzin un llenguatge accessible i atractiu i facin referència a la vida dels fidels»* (Església maronita).

94. Una font particular de sofriment són totes aquelles situacions en què l'accés a l'Eucaristia i als altres sagraments es veu obstaculitzat o impedit per causes diverses: hi ha una forta demanda de trobar solucions a aquestes formes de privació sacramental. Per exemple, s'esmenten les comunitats que viuen en zones

molt remotes, o l'ús de preveure tarifes per a l'accés a les celebracions, que discrimina els més pobres. Moltes síntesis també donen veu al dolor de no poder accedir als sacraments que experimenten els divorciats tornats a casar i els que han contret un matrimoni polígam. No hi ha unanimitat sobre com afrontar aquestes situacions: *«Es nega la possibilitat de rebre la Sagrada Comunió als divorciats tornats a casar, que expressen el seu dolor per aquesta exclusió. Alguns creuen que l'Església hauria de ser més flexible, mentre que altres pensen que aquesta pràctica s'ha de mantenir»* (CE Malàisia).

Celebrar en estil sinodal

95. Al mateix temps, el procés sinodal ha representat l'oportunitat d'experimentar de nou la diversitat en les formes de pregària i celebració, augmentant el desig de fer-les més accessibles en la vida ordinària de les comunitats. La síntesi francesa dona veu a tres aspiracions: *«La primera [...] es refereix a la diversificació de les litúrgies en benefici de les celebracions de la Paraula, és a dir, de moments de pregària que posin al centre la meditació de textos bíblics. La segona, menys freqüent, recorda la importància dels pelegrinatges i de la pietat popular. El tercer desitja una formació litúrgica renovada, per fer front a un problema assenyalat per moltes síntesis, és a dir, la incomprendibilitat del llenguatge habitualment utilitzat per l'Església»* (CE França). Algunes regions plantegen la qüestió de la reforma litúrgica, fins i tot en les Esglésies Orientals en què aquesta està profundament lligada a la identitat de l'Església: *«En la nostra Església és oportuna una reforma litúrgica, per rellegir a la llum de l'Esperit Sant l'acció i la participació del Poble de Déu en l'obra de Déu en el nostre temps»* (Església greco-melquita).

96. Moltes Esglésies subratllen també la importància de fer habituals els lligams de la celebració pròpiament dita amb les diferents formes de diàleg compartit i de convivència fraterna. *«La convivència i la fraternitat sempre formaven part de l'experiència [dels encontres sinodals]. En cada encontre, des de l'inicial fins a les successives consultes en les parròquies i estructures pastorals, hi ha hagut el salu-salo (compartir del menjar). Molts han subratllat com els encontres [sinodals] han influït positivament en la celebració de les litúrgies»* (CE Filipines).

97. La varietat de les tradicions rituals de la pregària litúrgica, com també de les formes simbòliques amb què s'expressen les diferents cultures, és considerada per tots com una riquesa. Un amor renovat per l'espiritualitat, i el compromís per cuidar la bellesa i l'estil sinodal de la celebració recolzen la irradiació d'una Església missionera: *«Totes les aportacions rebudes parlen de les celebracions com a espais que poden oferir inspiració i ajudar a viure la fe en la vida personal, familiar, professional, al barri i la mateixa comunitat»* (CE Uruguai).

4. Els propers passos

98. Mirar al futur del procés sinodal requereix tenir en compte dos horitzons temporals molt diferents. El primer és l'horitzó a llarg termini, en què la sinodalitat pren la forma d'una crida perenne a la conversió personal i a la reforma de l'Església. La segona, clarament al servei de la primera, és el que concentra la nostra atenció en els esdeveniments de l'Etapa Continental que estem vivint.

4.1 Un camí de conversió i reforma

99. En les síntesis, el Poble de Déu expressa el desig de ser menys una Església de manteniment i conservació, i més una Església que surt en missió. Sorgeix un vincle entre l'aprofundiment de la comunió a través de la participació i l'enfortiment del compromís per a la missió: la sinodalitat porta a una renovació missionera. Com diu la síntesi d'Espanya: *«Considerem que la comunió ens ha de portar a un estat de missió permanent: trobar-se, escoltar-se, dialogar, reflexionar, discernir junts són accions amb un efecte positiu en si mateixes, però que no es comprenen sinó en vista de l'objectiu d'empènyer-nos a sortir de nosaltres mateixos i de les nostres comunitats de referència per dur a terme la missió que ens ha estat confiada com a Església»* (CE Espanya).

100. El Poble de Déu ha experimentat l'alegria de caminar junts i el desig de continuar fent-ho. La manera d'aconseguir-ho com a comunitat catòlica veritablement global és quelcom que encara cal descobrir completament: *«Caminar de manera sinodal, escoltar-se recíprocament, participant en la missió i comproment-se en el diàleg, probablement té una dimensió de "ja i encara no": és present, però encara queda molt a fer. Els laics són capaços, plens de talents i disposats a contribuir cada vegada més, sempre que se'ls doni l'oportunitat de fer-ho. Recerques i estudis posteriors a nivell parroquial poden obrir altres vies on l'aportació dels laics pot ser immensa i el resultat seria una Església més vibrant i floreixent, que és l'objectiu de la sinodalitat»* (CE Namíbia). Som una Església que aprèn, i per fer-ho necessitem un discerniment continu que ens ajudi a llegir junts la Paraula de Déu i els signes dels temps, per poder avançar en la direcció que l'Esperit ens indica.

101. Al mateix temps, caminar junts com a Poble de Déu requereix reconèixer la necessitat d'una contínua conversió, individual i comunitària. En el pla

institucional i pastoral, aquesta conversió es tradueix en una reforma igualment contínua de l'Església, de les seves estructures i del seu estil, seguint les petjades de l'impuls de l'«aggiornamento» continu, llegat preciós del Concili Vaticà II al qual som cridats a mirar mentre en celebrem el seu seixantè aniversari.

102. En el camí de conversió i de reforma ens sostenen els dons que hem rebut al llarg del primer any del procés sinodal, començant per la contemplació del que Jesús contínuament ens mostra en els Evangelis: l'atenció gratuïta i lliure cap a l'altre, que és a la base de l'escolta, no és un recurs limitat que s'ha de custodiar gelosament, sinó una font desbordant que no s'exhaureix, sinó que creix com més n'extraiem. L'escolta i el diàleg són la via per accedir als dons que l'Esperit ens ofereix a través de la varietat multiforme de l'única Església: de carismes, de vocacions, de talents, de capacitats, de llengües i cultures, de tradicions espirituals i teològiques, de diferents formes de celebrar i donar gràcies. Les síntesis no invoquen la uniformitat, sinó que demanen d'aprendre a créixer en una harmonia sincera, que ajudi els creients a complir la seva missió en el món creant els lligams necessaris per caminar junts amb alegria.

103. El missatge del Sínode és senzill: estem aprenent a caminar junts i a seure junts per partir l'únic pa, perquè cadascú pugui trobar el seu lloc. Tothom està cridat a participar en aquest viatge, ningú no n'està exclòs. Ens sentim cridats a això per poder anunciar de manera creïble l'Evangelí de Jesús a tots els pobles. Aquest és el camí que intentem continuar recorrent també en l'Etapa Continental.

4.2 Metodologia per a l'Etapa Continental

104. Aquest Document per a l'Etapa Continental (DEC) convida a fer un pas més en aquest viatge espiritual «*per una Església sinodal: comunió, participació i missió*» i en constitueix el punt de referència: «*Com l'experiència dels deixebles d'Emmaús va ser només el començament de la seva nova missió, també el nostre procés sinodal és només un primer pas*» (CE Federació Russa). L'àmbit continental constitueix una oportunitat per viure la sinodalitat, que encara estem aprenent a comprendre i que ara estem convidats a practicar concretament.

105. El DEC, que recull i retorna a les Esglésies locals tot allò que el Poble de Déu de tot el món ha dit en el primer any del Sínode, té l'objectiu de guiar-nos i de permetre'ns d'aprofundir el discerniment, tenint present la pregunta de fons que anima tot el procés: «*Com es realitza avui, a diversos nivells (des del*

local a l'universal) aquest “caminar junts” que permet a l'Església anunciar l'Evangelí, d'acord amb la missió que li va ser confiada; i quins passos ens convida a fer l'Esperit per créixer com a Església sinodal?» (DP n. 2).

106. El DEC és, doncs, l'instrument privilegiat a través del qual en l'Etapa Continental es pot realitzar el diàleg de les Esglésies locals entre elles i amb l'Església universal. Per dur a terme aquest procés d'escolta, diàleg i discerniment, la reflexió se centrarà en tres qüestions:

- «Després d'haver llegit el DEC en un clima de pregària, ¿quines **intuïcions** ressonen de manera més intensa amb les experiències i les realitats concretes de l'Església del vostre continent? Quines experiències us semblen noves o il·luminadores?».
- «Després d'haver llegit el DEC i haver-ne fet pregària, ¿quines tensions o divergències substancials sorgeixen com a particularment importants des de la perspectiva del vostre continent? En conseqüència, quins són les **qüestions o els interrogants** que s'haurien d'afrontar i prendre en consideració en les properes fases del procés?».
- «Mirant el que emergeix de les dues preguntes precedents, ¿quines són les **prioritats, els temes recurrents i les crides a l'acció** que es poden compartir amb les altres Esglésies locals del món i discutides durant la Primera Sessió de l'Assemblea sinodal l'octubre de 2023?».

Fases clau del procés

107. Cada Assemblea Continental està cridada a dur a terme un procés de discerniment sobre el DEC que sigui adequat al seu context local, i a redactar un Document Final que en doni compte. Els Documents Finals de les set Assemblees Continentals s'utilitzaran com a base per a la redacció de l'*Instrumentum laboris*, que estarà enllestit el juny de 2023.

108. La gran majoria de les Conferències Episcopals, consultades per la Secretaria General del Sínode, desitja que en l'Etapa Continental s'hi impliquin els representants de tot el Poble de Déu. Per això es demana que totes les Assemblees siguin eclesials i no només episcopals, assegurant que la seva composició representi de manera adequada la varietat del Poble de Déu: bisbes, preveres, diaques, consagrades i consagrats, laics i laiques. Pel que fa als participants a les

Assemblees continentals, és important posar atenció especial a la presència adequada de dones i joves (laics i laiques, consagrades i consagrats en formació, seminaristes); persones que viuen en condicions de pobresa o marginació, i els que hi tenen contacte directe; delegats fraterns d'altres confessions cristianes; representants d'altres religions i tradicions de fe i algunes persones sense afiliació religiosa. També es demana als bisbes que es trobin entre ells al final de les Assemblees Continentals, per rellegir col·lectivament l'experiència sinodal viscuda a partir del seu carisma i paper específics. Sobretot, es convida els bisbes a identificar formes apropiades per dur a terme la seva tasca de validació i aprovació del Document Final, assegurant-se que sigui el fruit d'un itinerari autènticament sinodal, respectuós amb el procés que s'ha dut a terme i fidel a les diferents veus del Poble de Déu en cada continent.

109. El procés que porta des de la publicació d'aquest DEC fins a la redacció de l'*Instrumentum laboris* estarà marcat pels passos següents:

- 1) El DEC s'enviarà a tots els bisbes diocesans; cadascun d'ells, juntament amb l'equip sinodal diocesà que ha coordinat la primera fase, organitzarà un procés eclesial de discerniment sobre el DEC, a partir de les tres preguntes indicades anteriorment en el n. 106. Cada Església local tindrà així l'oportunitat de posar-se a l'escolta de la veu de les altres Esglésies, reunides en el DEC, i de respondre-hi a partir de la seva experiència.
- 2) Amb la implicació del seu equip sinodal, cada Conferència Episcopal té la tasca de recollir i sintetitzar de la forma més adequada al seu context les reflexions sobre les tres qüestions provinents de cada diòcesi.
- 3) La reflexió i el discerniment de cada Conferència Episcopal es compartirà després a l'interior de l'Assemblea Continental, segons les modalitats identificades pel Grup de Treball (*Task Force*) Continental.
- 4) A l'hora de planificar el desenvolupament de cada Assemblea Continental concreta, pot ser útil reflexionar sobre com utilitzar el mètode ja difós i àmpliament apreciat de la conversa espiritual (cf. *Vademècum*, Apèndix B, n. 8), que pot facilitar la participació de tothom en el discerniment. Sobretot, s'han de valorar les seves tres fases: la presa

de paraula per part de cada participant, la ressonància de l'escolta dels altres i el discerniment dels fruits per part del grup.

- 5) Cada Assemblea Continental redactarà el seu Document Final d'unes vint pàgines afrontant les tres preguntes a partir del seu context específic. Els Documents Finals hauran de ser enviats per cada un dels Grups de Treball continentals a la Secretaria del Sínode abans del 31 de març de 2023. Sobre la base dels Documents Finals de les Assemblees Continentals es redactarà l'*Instrumentum laboris* abans de juny de 2023.

*«Eixampla la tenda,
que s'estenguin els teus envelats.*

*Allarga les cordes
i reforça les piquetes»*

(Isaïes 54,2)

